

Czesław Kielboń

Metody dokumentacji kultury ludowej - narada w Kazimierzu Dolnym

Ochrona Zabytków 37/2 (145), 129-130

1984

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

— łamy „Drogownictwa”, „Transportu i Dróg”, „Ochrony Zabytków”, „Spotkań z zabytkami” i innych czasopism wykorzystywać w szerszym niż dotychczas zakresie do publikacji na temat historii drogownictwa i ochrony zabytków techniki drogowej i mostowej;

— CZDP powinien raz w roku organizować ogólnokrajowe spotkania robocze dla wymiany doświadczeń ze specjalistami z zakresu ochrony zabytków i muzealnictwa; konferencje te winny być uzupełniane ekspozycjami z dziedziny drogownictwa.

2. Działalność muzealna:

— należy zorganizować jedno centralne muzeum drogownictwa, posiadające najcenniejsze w skali kraju eksponaty, z możliwością ich ekspozycji na wystawach objazdowych;

— izby pamięci, muzea lub skanseny powinny być tworzone przy wszystkich jednostkach organizacyjnych drogownictwa (według ustalonego planu);

— w muzeach regionalnych powinny być organizowane czasowe wystawy na temat zabytków techniki drogowej;

— DODP powinny systematycznie kontrolować podległe jednostki or-

ganizacyjne, które wyłączają z użytku i typują do likwidacji obiekty techniki drogowej, aby wybrać spośród nich te, które mają wartość zabytkową i przekazać je do zbiorów muzealnych.

3. Ochrona zabytków drogownictwa:

— kontynuować prace nad wyszukiwaniem obiektów techniki drogowej, mogących mieć wartość zabytkową, oraz prace ewidencyjne, dokumentacyjne itp., według zasad opracowanych przez Ośrodek Dokumentacji Zabytków;

— dla zapewnienia właściwego przebiegu tych prac prowadzić szkolenie pracowników terenowych;

— ewentualnie wprowadzić system informatyczny dla lepszego wykorzystania zbiorów dokumentacyjnych;

— wprowadzić jednolite oznakowanie obiektów zabytkowych i zapewnić im właściwą ochronę i utrzymanie.

4. Opracowania biograficzne i monograficzne:

Planuje się wydanie słownika biograficznego zasłużonych drogowców oraz monografii drogownictwa, przystąpiono już do zbierania i gromadzenia odpowiednich materiałów. Szczególnie istotne są tu następujące działania:

— do końca 1984 r. zakończenie opracowywania kart biograficznych ludzi zasłużonych dla dróg, którzy już zakończyli swoją działalność zawodową; wykonają je komórki kadrowe drogownictwa, zespoły specjalistów ds. zabytków drogownictwa oraz członkowie SITK (koła seniorów); dopuszczalne jest zamieszczanie również informacji anegdotycznych na tych kartach;

— wskazane jest prowadzenie kronik każdego zakładu pracy w drogownictwie dla bieżącego dokumentowania jego działań oraz wprowadzenie konkursów na wspomnienia z pracy w tym zawodzie, a dla spopularyzowania prac nad historią drogownictwa — wprowadzenie stypendiów dla studentów historii, podejmujących prace dyplomowe z tej tematyki.

Wydaje się, że przyjęty kierunek działań, zwłaszcza w zakresie organizacyjnym, jest przykładem dobrego podejścia do spraw ochrony zabytków techniki. Opiera się bowiem nie tylko na działaniach społecznych poprzez stowarzyszenia naukowo-techniczne NOT, ale przede wszystkim na obowiązkowych i planowych zadaniach administracji drogowej.

Krystyna Rosińska

METODY DOKUMENTACJI KULTURY LUDOWEJ — NARADA W KAZIMIERZU DOLNYM

W dniach 9 i 10 czerwca 1983 r. w Kazimierzu Dolnym odbyła się ogólnopolska narada Pracowni Dokumentacji Etnograficznych PKZ poświęcona metodom dokumentacji kultury ludowej. Organizatorem narady była Pracownia Dokumentacji Etnograficzno-Historycznej PKZ — Oddział w Lublinie. W naradzie uczestniczyli pracownicy oddziałów PKZ w Lublinie, Krakowie, Kielcach, Szczecinie, Warszawie, Łodzi, Białymstoku oraz Zarządu PKZ, Muzeum Miasta Kazimierza, Ośrodka Dokumentacji Zabytków, pracownicy naukowi Katedry Etnografii Słowian Uniwersytetu Jagiellońskiego, Muzeum Wsi Lubelskiej oraz przedstawiciele służby konserwatorskiej z terenów województw: lubelskiego, chełmskiego, zamojskiego, siedleckiego, białkopodlaskiego, tarnowskiego, przemyskiego i bielskobialskiego.

Sesję otworzył z-ca dyrektora ds. naukowo-konserwatorskich Zarządu PKZ dr Lech Krzyżanowski. Podczas sesji wygłoszone zostały następujące referaty i komunikaty:

Elżbieta Budzyńska, *Zakres i metody opracowań studiów historycznych wsi*;

Bronisław Seniuk, *Zakres i problemy badawcze studiów historyczno-etnograficznych dużych osad wiejskich*;

Michał Trzewik, *Metodyka postępo-*

wania badawczego w opracowaniach ośrodków ceramicznych, na przykładzie warsztatu garncarskiego w Pawłowie (woj. chełmskie);

Czesław Kielboń, *Problemy ewidencji, inwentaryzacji i ochrony zabytków budownictwa przemysłowego*;

Wojciech Jonkowski, *Karty ewidencyjne jako dokumentacje zabytków budownictwa i architektury ludowej*;

Jan Górak, *Uwagi nad kartami ewidencji budownictwa drewnianego*;

Józef Stefański, *Z badań nad kulturą ludową woj. chełmskiego*;

Kazimierz Słowik, *Współczesne zdobnictwo budynków mieszkalnych*;

Karol Majewski i Ryszard Dziadosz, *Mięcierz — skansen naturalny*.

W referacie mgr E. Budzyńskiej (z PDE — Oddział w Lublinie) został poruszony problem potrzeby podjęcia na szeroką skalę opracowań studiów historyczno-ruralistycznych, które w przyszłości winny służyć za jedną z podstaw do planowania przestrzennego wsi, a także jako materiał wyjściowy dla ochrony środowiska i krajobrazu kulturowego. Autorka wykazała konieczność tego typu opracowań dla wsi o pierwotnych układach gruntów, które mają ulec scaleniu (lub skomasowaniu) i w ostatecznym efekcie nastąpi całkowite zatarcie daw-

nych układów. Kwestią tego typu opracowań winny bliżej zainteresować się urzędy gminne lub inne odpowiednie instytucje, jak np. Instytut Kształtowania i Ochrony Środowiska. Zdaniem autorki wyżej wymienione studia winny zawierać: dane ogólnoadministracyjne wsi, charakterystykę źródeł i historię wsi, opis topograficzny i omówienie układu przestrzennego, charakterystykę dawnej zabudowy i stanu jej zachowania, katalog zabytków i obiektów zainteresowania konserwatorskiego, propozycje wytycznych konserwatorskich oraz odpowiednie plany i materiał ilustracyjny.

Rozwinięciem problemów poruszonych przez mgr E. Budzyńską był referat mgr B. Seniuka (również z PDE — Oddział w Lublinie), który przedstawił kwestię, z jakimi styka się autor w trakcie opracowywania studiów historycznych dużych osad wiejskich, będących niegdyś miastami lub miasteczkami rolniczymi. Zwrócił uwagę, że w opracowaniach tych należałoby położyć większy nacisk na zanikające stopniowo formy życia codziennego oraz niektóre zajęcia ludności tych osad. W referacie mgr M. Trzewika (PDE — Oddział w Lublinie) zostały omówione problemy wynikające w trakcie badań nad istniejącymi jeszcze i działającymi ośrodkami garncarskimi. Na wstępie przedsta-

wiony został krótki rys historyczny garncarstwa Lubelszczyzny, które w drugiej połowie XIX w. osiągnęło na tym terenie nie spotykany gdzie indziej rozwój, i któremu przemiany zachodzące na wsi polskiej po drugiej wojnie światowej zadały decydujący cios. Pomimo tak szybkich przemian jedynie ośrodek w Łązku Ordynackim doczekał się pełnego opracowania monograficznego, inne z biegiem lat mogą ulec zapomnieniu. W dalszym ciągu referatu autor omówił historię ośrodka garncarskiego w Pawłowie (woj. chełmskie) oraz w dużym skrócie przedstawił poszczególne etapy pracy garncarza.

Mgr Cz. Kiełboń (PDE — Oddział w Lublinie) omówił stan młynów wodnych i wiatraków na terenie Lubelszczyzny na przełomie XIX i XX w. oraz w latach międzywojennych, a następnie scharakteryzował zniszczenia w tej grupie obiektów w latach pięćdziesiątych bieżącego stulecia. Poruszył też problem konieczności zaktywizowania prac ewidencyjnych i dokumentacyjnych dotyczących młynów i wiatraków, bo być może za lat kilka lub kilkanaście obiektów tych już nie będzie. W referacie przedstawione zostało też zagadnienie ewidencji urządzeń produkcyjnych, zarówno wytwarzanych ręcznie przez lokalnych rzemieślników, jak i powstałych w zakładach przemysłowych w końcu XIX w. Poruszona też została kwestia opracowywania inwentaryzacji konserwatorskich, połączonych z pełną dokumentacją historyczną dla wybranych najbardziej cennych okazów oraz konieczność zabezpieczenia obiektów istniejących.

Arch. Wojciech Jankowski z Ośrodka Dokumentacji Zabytków w Warszawie przedstawił cel i zasady ewidencji zabytków budownictwa oraz w wielkim skrócie omówił rozwój tej akcji, począwszy od „kart zielo-

nych” prowadzonych od końca 1959 r. i „kart białych” opracowanych i wprowadzonych do użytku przez ODZ na początku 1976 r.

Dr Jan Górak na przykładzie wybranych kart omówił najczęściej powtarzające się błędy w trakcie ich opracowywania. Zwrócił uwagę na konieczność dokładniejszych pomiarów i większej precyzji rysunku. Wiele rysunków, szczególnie w „kartach zielonych”, było niezbyt dokładnych, co prowadziło do błędnych informacji o obiekcie.

Komunikat mgra Józefa Stefańskiego zawierał rys historyczny badań etnograficznych na terenie województwa chełmskiego, zaś mgr Kazimierz Słowik zaprezentował własne spojrzenie na obecne „mody” zdobienia budynków mieszkalnych na wsi, twierdząc, że tak często krytykowane układanki z kawałków ceramiki, szkła i kamieni wynikają z potrzeb estetycznych mieszkańców wsi i jako takie, bez względu na odczucia odbiorców, są zjawiskiem w kulturze wsi godnym zadokumentowania.

W ostatnim referacie narady mgr Karol Majewski i mgr Ryszard Dziadosz na przykładzie przeniesionego na teren wsi wiatraka „koźlaka” omówili problemy związane z adaptacją opuszczonych obiektów przemysłowych na cele rekreacyjne.

W trakcie dyskusji, która wywiązała się w przerwie między obradami, doc. Anna Zambrzycka-Kunachowicz (UJ) wskazała m.in. na potrzebę wykorzystywania w dokumentacjach etnograficznych PKZ już opracowanych wyników badań etnograficznych gromadzonych przez ośrodki uniwersyteckie. Mgr Wojciech Marchlewski (OBiK) zwrócił uwagę na celowość obszerniejszego analizowania w dokumentacjach zagadnień związanych z konstrukcją i techniką budowlaną, zaś doc. Leszek Dzie-

giel (Instytut Krajów Tropikalnych Akademii Rolniczej w Krakowie) uwypuklił celowość uwzględniania w dokumentacjach historycznych wsi zagadnień rozprzestrzeniania się rzemiosła. Mgr Bogumiła Szuchowa (PDE — Oddział w Kielcach) poruszyła problem dokumentowania w studiach dawnych układów przestrzennych wsi i kształtów działek, które mogą ulec zatarciu w wypadku ewentualnych komasacji gruntów, natomiast arch. Mikołaj Kornecki (Pracownia Dokumentacji i Ewidencji Konserwatorskiej PKZ — Oddział w Krakowie) wskazał na zasadność wykonania opracowań zbiorczych wsi obejmujących różne tematy, dzięki czemu zaistnieje możliwość ustalenia kryteriów wyodrębniających typowe formy budownictwa. Mgr Zbigniew Jagodziński (Pracownia Dokumentacji i Ewidencji Konserwatorskiej PKZ — Oddział w Krakowie) postulował ujednolicenie form dokumentacji przy opracowywaniu podobnych tematów, zaś mgr Karol Gruszczyk (WKZ — Bielsko-Biała) podkreślił przydatność podejmowanych przez Pracownię Dokumentacji Etnograficznych PKZ szerokich badań inwentaryzacyjnych i ewidencyjnych zarówno w zakresie budownictwa, jak i urządzeń przemysłowych.

W drugim dniu spotkania uczestnicy zapoznali się z układem urbanistycznym i budownictwem drewnianym Kazimierza Dolnego oraz w trakcie objazdu obejrzeli budownictwo ludowe w Niezdowie, Kamieniu, Piotrowinie i Urzędowie. W Urzędowie zwiedzili też miejscowy ośrodek garncarski — jeden z nielicznych czynnych jeszcze na terenie Lubelszczyzny. Objazd zakończony został zwiedzeniem Muzeum Wsi Lubelskiej w Lublinie.

Czesław Kiełboń

KONFERENCJA DREZDEŃSKA POŚWIĘCONA KSZTAŁCENIU KADR KONSERWATORSKICH

W dniach od 5 do 10 września 1983 r. odbyło się w Dreźnie międzynarodowe spotkanie konserwatorów i specjalistów zajmujących się kształceniem kadr konserwatorskich. Gospodarzem tego spotkania był Wydział Konserwacji Drezdeńskiej Wyższej Szkoły Sztuk Plastycznych (Hochschule für Bildende Künste Dresden — Abteilung Restaurierung, HBK-AR). Pomocy organizacyjnej i administracyjnej udzieliła konferencji Narodowa Rada Muzeów NRD (Nationaler Museumsrat DDR), natomiast stroną koordynującą oraz wspomagającą finansowo był Komitet Konserwatorski Międzynarodowej Rady Muzeów (The International Council of Museums — Conservation Committee). Grupa robocza tego Komitetu przyjęła nazwę *Kształ-*

cenie w zakresie konserwacji i restauracji (Training in conservation and restoration), zaś spotkania tego typu symbol: ICOM-CC-TCR.

Posiedzenia konferencji podzielone zostały na siedem roboczych sesji, niezależnie od sesji wstępnej poświęconej szkolnictwu konserwatorskiemu NRD. Otwarcia obrad, których miejscem był gmach Wyższej Szkoły Sztuk Plastycznych, dokonał Hans Christoph von Imhoff — główny koordynator ICOM-CC-TCR, przy współudziale dra Johana Lodewijks (Ministerium van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur Rijks-

Wystąpieniami inauguracyjnymi obrady były dwa referaty:

— prof. dra Ingo Sandnera (rektora HBK i kierownika AR) na temat

rozwoju studiów konserwatorskich w NRD, zapoczątkowanych w 1973—1974 r. przez powołany Wydział Konserwacji w Wyższej Szkole Sztuk Plastycznych w Dreźnie oraz — dra Gerharda Diessnera (Museum für Deutsche Geschichte — Abteilung Aus- und Weiterbildung) na temat programu i charakteru kursów organizowanych przez Sekcję Szkolenia i Doksztalcania, działającą przy Muzeum Historii Niemiec w Berlinie.

Sesja I (5. IX) nosiła tytuł: *Dyskusja na temat końcowej formuły definicji zawodu konserwatora (Discussion of the final form of the definition of the profession)*. Tę część obrad poprzedziły dwa referaty omawiające pojęcia *konserwacja-restau-*